

Londra'dan Mektup

D i d e m C r o s b y

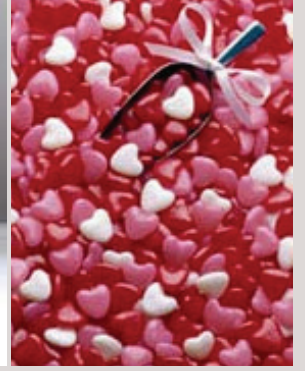
Duyular Bahçesine Ziyaret

Müzenin diğer kesimlerine benzemiyordu burası. Victoria ve Albert Müzesi'nin bu özel sergisindeki nesnelere, ziyaretçiler dokunmuş diye buraya yerleştirilmiş. Dokunduğunuzda renk değiştiren duvar kağıtları, havanıza göre rengi değişen masa, yüksekliğini su düzeyine göre ayarlayabileceğiniz çizmeler, hafif bir dokunuşunuzla yanan ve yine bir dokunuşla loşlaştırdığınız masa lambaları sergilenen nesnelere yalnızca bir kısmı. Camekânlara yerleştirilmiş nesne sayısı gözardı edilebilecek kadar az sergide. 16 Haziran ile 29 Ağustos arasında Victoria ve Albert Müzesi'nde açılan 'Dokun Bana' adlı sergi, ziyaretçilerini dokunma duyularıyla yeniden tanıştıyor. Sergilenen nesnelere yaşamımızın ilk yıllarında yaptığımız gibi, bizi yeniden dokunarak keşfetmeye teşvik ediyor. Dokunmanın günlük yaşamımızda pek de farkına varmadığımız rolünü bir büyüteç altında inceliyor.

'Dokun Bana', dokunma yoluyla çevremizle kurduğumuz ilişkiyi inceliyor ve geleceğe dair sorular dizisi de sunuyor ziyaretçilerine: Dokunma duyusundan yoksun bir toplumdaki mi yaşıyoruz? Bir gün gelecek, sanal olarak dokunabileceğimiz miyiz? Sözelimi sanal olarak kucaklayabilecek miyiz sevdiğimizimizi? Yeni teknoloji ile birlikte günlük yaşamımızda kullandığımız nesnelere nasıl bir tasarım değişikliğine uğrayacak?

Dokunma duyumuz, duyularımız arasında en az farkında olduğumuz, belki de gittikçe daha az kullandığımız. Her birimiz her gün görsel iletilerin bombardımanına uğruyoruz. Televizyon, gazeteler, dergiler, bunlardan yalnızca bir kısmı. Buna, işitme duyumuza yönelik iletiler de ekleniyor. Müzik, radyo programları bunlardan bazıları. Sabahları evden çıkmadan önce güzel kokulara bürünüyoruz ya da çamaşırlarımızın temiz olup olmadığını anlamak için onları kokluyoruz. Yiyecekleri tadıyoruz. Tüm bu etkinlikleri gerçekleştirirken dokunma duyumuzu kullandığımızı nedense gözardı ediyoruz: Televizyonu açmak için kumandanın düğmesine belli bir biçimde basmamız gerekiyor; radyonun sesini işitmek için ses ayarını ayarlamamız, okuyabilmek için gazeteyi elimize almamız. Parfüm sürmek için şişeyi elimize alarak, spreyine belli bir kuvvet uygulamamız; çamaşırları koklayabilmek içinse onları yine elimizde almamız gerekiyor. Çoğumuz, dokunma duyumuzu kullanmayı gerektiği kadar etkinlikleri hiç düşünmeden otomatik olarak gerçekleştiriyoruz. Dahası dokunma yoluyla elde ettiğimiz bilgileri farkına varmıyoruz.

Sergide yer alan bir masa lambasını yakmak için ona doğrudan dokunmak bu duyumuza ne denli bağımlı olduğumuzu gösteriyor. Ha bir düğmeye basarak yakmışsınız lambayı ha doğrudan dokunmuşsunuz ona. Komşumuzun zilini çalmak için bir düğmeye basmak yerine plastik bir balonu sıkıştırdığımızı düşünün. Ya da sergide olduğu gibi bir ışığı yakmak için kurşun kalem yardımıyla bir panelin üzerindeki kağıtta iki noktayı bir çizgiyle birleştirerek elektrik akımını tamamladığımızı, ışığı söndürmek içinse çizgiyi sildiğinizi.

Sergide içine kaynar su koyulduğu için biçimini yitirmiş bir plastik bardak görünümüne sahip bardağa dokunduğunuzdaysa şaşkınlık yaşıyorsunuz. Bardak erimiş plastik görünümüne sahipse de aslında seramikten yapılmış. Bu durumda, dokunma duyumuzu görme duyumuzla elde ettiğimiz bilgiyi doğrulamak için kullanıyoruz. Tüm bu nesnelere dokunma duyumuzu alışkın olmadığımız biçimde kullanmamızı gerektirdiğinden bu duyumuza farkında olmadan ne kadar çok kullandığımızı gösteriyor.

'Dokun Bana' aynı zamanda duyularımızı nasıl bir arada birbirini bütünleyici biçimde kullandığımızı dikkati çekiyor. Çeşitli deneylerin yer aldığı bir bölümde elinizi el maketinin altında bir rafa yerleştiriyorsunuz. Siz el maketine bakarken, bir başkası hem sizin elinizi hem de maketeni eli aynı anda okşuyor. Bir süre sonra el maketini kendi elinizmiş gibi hissediyorsunuz. Beyniniz bu iki duyu (görme ve dokunma) yoluyla elde ettiği bilgiye dayanarak sizi böyle bir yanılgıya sürüklüyor. Victoria ve Albert Müzesi'nden Aldersey Williams bir kağıt parçasını okşadığımızda elimizin kağıda sürtünmesinden kaynaklanan sesi işittiğimizi söylüyor, ama biz bunun yalnızca dokunmakla ilişkili olduğunu düşünüyoruz. Yani kağıda yalnızca dokunuyoruz, dokunmuşumuzun sesini de duyuyoruz.

Bristol Üniversitesi'nden nörofizyoloji profesörü Richard Gregory doğuştan kör olan ve kornea nakli sayesinde görme duyusunu kazanan bir hastasından bahsediyor. Kornea naklinin hemen ardından hastası, beklenmedik biçimde, o güne değin hiç görmediği, yalnızca dokunduğu hastane koridorlarında hiçbir yere tutunmadan yürümeyi basarmış. Hastaneden çıkar çıkmaz, kendisini İngiltere Bilim Müzesi'ne götürmesini istemiş profesörden. Müzede sergilenen basit bir marangoz tornasını görmemiş dileği. Camekânın içindeki tornaya bir süre hiç ses çıkarmadan bakmış. Tornanın neye benzediğini anlayabilmesi için camekânın arkasındaki tornayı elleriyle incelemesi gerekmiş. Görme duyusunu kazanmış olmasına rağmen ancak dokunduğunda görmeyi başarmış tornayı. Oysa çoğunluğumuz için görme duyumuz dokunma ya da işitme duyumuzdan önce bize çevremizle ilgili bilgi veriyor.

Yaklaşık yüz yıl önce bilim adamları dokunma duyusunun dört ögesi olduğuna inanıyorlardı: Basınç, acı, sıcak ve soğuk. Bu dört ögenin bir araya gelmesiyle diğer duyuları hissettiğimizi düşünüyorlardı. Sözelimi ıslak, soğuk basınçtan; karınca lanma, sıcak acidan kaynaklanıyordu. Bugün vücudumuzun yüzeyinin reseptörlerle kaplı olduğunu ve bu reseptörlerin her birinin farklı bir uyarana duyarlı olduğunu biliyoruz. Bu reseptörler sayesinde hafif bir esintiden, bir dikenin parmağımıza batmasına kadar çeşitli uyarıları hissedebiliyoruz. Ancak elbette uyarılar gelişen teknolojiye de payını alıyor. Sözelimi cep telefonları duyularımızı alışkın olmadığımız biçimlerde kullanmamızı sağlıyor. Artık telefonumuzun çaldığını duymak yerine onu hissediyoruz (eğer titreşimli cep telefonunuz varsa). Mesaj çekme alışkanlığı geliştirenlerse başparmaklarını yeni bir amaç için kullanmaya başladılar. Dokun Bana adlı sergide 'baş parmak' nesli için tasarlanmış cisimler yer alıyor. Dibiinde bir girişli bulunan bardak kullananları baş parmaklarıyla bardağı tutmaya teşvik ediyor.

Bilgisayar oyunlarıysa serginin son bölümünü oluşturuyor. 'Dokun Bana' hepimizin çok iyi bildiği oyunlara dokunma duyumuza yönelik eklemeler sunuyor. Sözelimi hakkınızdan birini yitirdiğinizde önce ufak bir elektrik şokuyla cezalandırılıyor. İkinci hakkınızı yitirdiğinizde elinize ısı uygulanıyor (neyse ki yanıklara yol açacak şiddette değil), üçüncü hakkınızdaysa mini bir kırbaç elinize vuruyor. Oyunu oynarken belki de dokunma duyumuza gittikçe daha az kullanır olduğumuzu düşünmeden edemiyoruz.

Peki ping pong gibi sıradan bir oyun nasıl yeni bir boyut kazanabilir? Sergide yer alan interaktif ping pong masasına top her değiştiğinde bir taşı suya atıldığında oluşan dalgalardan benzeri ışık halkaları oluşuyor. Topun masaya değmesi görsel bir uyarı da yaratıyor. Serginin bu son odasında ping pong masasının etrafında ter atarken sergi hakkında anket yapan bir bayan bize yaklaşıyor. 'Sizce sergi ne anlatmak istiyor?' diye soruyor. Bir sessizlik izliyor. Gülümseyerek bayanın omuzuna hafifçe dokunuyorum: 'Dokunma duyumuzu beklenmedik durumlarda beklenmedik biçimde kullanarak bizi bu duyumuz hakkında düşündürüyor' diyorum. Bayan gülümsüyor.